

[K] **THEATER VOOR DE VOLGENDE OCHTEND.
HET WERK VAN LAURA VAN DOLRON**

Laura van Dolron zag ik voor het eerst tijdens Theater Aan Zee, in een vuile loods in de Oostendse Vismijn. Ze stond er alleen, zonder decor, en moest flink haar best doen om het gekrijs van de overvliegende meeuwen te overstemmen. Toch slaagde ze erin ieders aandacht vast te houden. Meer zelfs: *Before... Existential Make-Over* nagelde het publiek vast, met zijn woedende mengeling van bijtende zelfspot en existentiële cultuurkritiek. Acht jaar en veel inzicht later maakt Van Dolron nog steeds *stand-up philosophy*, maar de woede van toen is een constructievere emotie geworden.

Dat label koos ze zelf, om van het gezeur af te zijn. Laura van Dolron (°1976), in 2001 afgestudeerd aan de Toneelacademie Maastricht, moest bij iedere voorstelling opnieuw uitleggen dat wat ze deed “theater” was. Aanleiding was de ongegeneerd *niksige* manier waarop ze haar teksten enceneerde: geen personages, geen decors, geen “doen alsof”. Gewoon iets zeggen over het leven hier en nu: *stand-up philosophy*. Vrouwenbladgeleuter? Daarvoor blijken Van Dolrons teksten te slim geconstrueerd, te oprecht doorvoeld én te politiek. Haar debuut *In the Prime of their Lives* is geworteld in een persoonlijke liefdesgeschiedenis, maar Van Dolron weet de emotie open te trekken tot een haarscherpe analyse van de communicatievalkuilen tussen man en vrouw – in de verte eechoot Georges Perecs schrijvende *Les choses*. De monoloog levert haar het prijzengeld op van Theater Aan Zee 2003, waarmee ze in 2004 de voorstelling *Existential Make-Over* maakt. Een haast programmatische voorstelling, waarin Van Dolron voluit de vernietigende impact van een existentieel nihilisme à la Jean-Paul Sartre onderuithaalt. *Existential Make-Over* gaat over de zinloosheid van conventionele taal, de onmogelijkheid om te “zijn” zonder de blik van de ander én over theater zelf, getuige de tragikomische pogingen van de drie acteurs om een authentiek gebaar te maken.

Met deze sterke beginvoorstellingen is Van Dolron vertrokken. In de daaropvolgende jaren maakt ze een aantal voorstellingen bij Het Zesde Bedrijf (haar gezelschapje samen met Steve Arnouts) en bij het Nationale Toneel, waar ze sinds 2009 *artist-in-residence* is. *Walden Revisited* (2007) en *Laatste nachtmerrie*

(2008) worden geselecteerd voor het Nederlandse Theaterfestival.

Van Dolron maakt theater politiek op elk niveau. De politieke lading schuilt in de afwezigheid van decor, in het antiautoritaire werkproces maar vooral in de keuze om van het toneel geen spiegelpaleis te maken. De theaterzaal is een plaats is waar zo authentiek mogelijk gesproken moet worden. In het dagelijkse leven gebeurt dat zelden, aldus Van Dolron: “We leven in een performatieve maatschappij: in de realiteit acteren mensen al genoeg, in het theater moet je dat dus niet nog eens overdoen.” Het is een omkering van de normale perceptie: de fictie voltrekt zich buiten de zaal, terwijl binnen de waarheid gesproken kan worden. Juist dat maakt de theaterzaal tot een politieke ruimte. De zeldzaamheid van het moment, met een luisterbereid publiek, een gegeven tijd en een gegeven ruimte, verplicht Van Dolron haar kans tot spreken optimaal te grijpen. “Het gaat over jullie, hier, nu!”

Van Dolrons geest en pen werken dialectisch. Er is geen vooropgesteld inhoudelijk betoog: de ene voorstelling lokt de andere uit, als een reeks filosofische vragen en antwoorden die opnieuw vragen genereren. Maar de dialectiek staat niet stil: de laatste jaren heeft zich een merkbare verschuiving voorgedaan in Van Dolrons voorstellingen, zoals te zien is aan *Sartre zegt sorry* (2009) en *Wat nodig is* (2011). In *Sartre zegt sorry* rekt Van Dolron af met de filosoof die volgens haar verantwoordelijk is voor de postmoderne lamheid van haar generatie. Verpletterd door haar enorme individuele verantwoordelijkheid heeft die generatie begrippen als liefde, hoop en romantiek tussen aanhalingstekens geplaatst. Tegenover die bijtende analyse staat *Wat nodig is*, waarin Van Dolron oplossingen probeert te formuleren voor dit verwoestende nihilisme. Even op pauze drukken, even loskomen van die vermoeiende race om iemand te zijn, luidt het daar.

De Van Dolron die op het toneel verschijnt, is rustiger en serene dan ooit. Ze preekt, en doet dat ongegeneerd: “In Nederland zijn er zoveel mensen die zoveel ruimte nemen om te formuleren hoe het niet moet. Er zijn te weinig mensen die durven te vertellen hoe het wél moet. Dat is veel kwetsbaarder.” Er lijkt, na de dialectiek van vraag en antwoord, een nieuwe Laura van Dolron te zijn opgestaan: een die haar woede ombuigt in liefdevolle voorstellen – “in

het woord ‘voorstelling’ zit niet voor niets het woord ‘voorstel’”. Die nieuwe constructieve houding heeft veel te maken met haar kennismaking met het boeddhisme, enkele jaren terug. Tegelijk met die inhoudelijke evolutie vervalt ook veel van de vormkritiek op het eigen medium: in plaats van zich af te zetten tegen de klassieke theatervorm, komt er een aanvaarding van wat theater kan zijn: “Een stuk maken is als een baby baren: je moet hem niet proberen kneden, maar gewoon kijken hoe hij eruit komt.”

Ten slotte is in Van Dolrons omgang met taal dezelfde mildheid merkbaar. In *Sartre zegt sorry* wordt de taal nog gebruikt om iets te poneren of te bekritisieren, *Wat nodig is* noemt Van Dolron een onderzoek “naar wat je met taal kunt als het niet het afwijzen of het aannemen van dingen is”. Het heeft weinig zin cynisme te bestrijden met een cynische theatertekst, of een verlangen naar stilte vol te kletsen. In die zin heeft ook de taal in *Wat nodig is* een nulpunt bereikt: de scherpste heeft plaats gemaakt voor een zachte, bezwerende, ritualistische taal. Woorden krijgen geen retorische lading mee, maar worden juist ontdaan van hun (marktgerelateerde) connotatie, en opnieuw geclaimd, in al hun onschuld: zo ontdekt Van Dolron de woorden “spiritualiteit” of “soft” van hun pathetische bijklank.

De nieuwe Laura van Dolron vertelt niet meer wat er fout gaat, maar hoe het beter kan. Ze streeft harmonie na, en probeert in *Wat nodig is* haar publiek te laten delen in dat verlangen naar eenheid. Lukt dat ook? Mijn ervaring is anders: ik voel me voor het eerst bij een voorstelling van Van Dolron *minder* betrokken. Dat heeft naar mijn gevoel te maken met een verlies aan inclusie. Voorstellingen als *Sartre zegt sorry* bogen sterk op medeplichtigheid: Van Dolron maakte zelf deel uit van de negatieve analyse die ze stelde. Van Dolron noemt *Wat nodig is* een “non-dualistisch lesje waarin niemand als schuldige wordt aangewezen”. Maar in *Sartre zegt sorry* waren we tenminste allemaal lekker samen schuldig, terwijl in *Wat nodig is* juist wel een dualisme ontstaat: *zij-die-het-weten* versus *zij-die-het-niet-weten*. De eerste groep staat vooraan en toont middels zacht verhullende imperatieven de juiste weg. Wanneer Oscar van Woensel op ontroerende wijze getuigenis aflegt over de periode dat hij zich een “grote intellectueel” waande maar ten onder ging aan drank en drugs, doet hij dat vanuit het standpunt

Laura van Dolron in *Sartre zegt sorry* (2009),
Foto Jochem Jurgens / © Het Nationale Toneel.

van een man die het licht heeft gezien. Dat is logisch: wie de omslag wil maken van het benoemen van problemen naar het oplossen ervan, moet *het wel weten*. Dat het gesprek daarover afstand scheidt, heeft alles te maken met de context: we zitten niet in een café voor een informeel gesprek, maar in een theaterzaal. Dat simpele gegeven roept op zich al een machtsverhouding op, waar het herhaaldelijk benoemen van de eenheid tussen performers en publiek (in taal, uiteraard) niets tegen vermag. Fysiek gezien valt de gemeenschap uiteen in een partij die spreekt en een die luistert. Wanneer de ene partij dan ook nog eens spreekt vanuit een positie van kennis, en ik die kennis niet bezit, voel ik me een domoor, en stop ik met luisteren – en dat is nu net wat Laura van Dolron niét wil. De woorden mógen niet van me afglijden zodra ik de zaal uitstap, ze moeten, gezeten op schouders of weggestopt in zakken, mee het echte leven insijpelen: “Ik wil voorstellingen maken voor de volgende ochtend.”

Dat is een oprecht en wondermooi streven van Van Dolron, en het is interessant om te onderzoeken welke strategieën dat nazinderen kunnen versterken.

Met *Wat nodig is* zet Laura van Dolron in op liefde in plaats van woede, op holisme in plaats van agonisme. Benieuwd welk antwoord zij daartegenover zal plaatsen in een volgende voorstelling.

EVELYNE COUSSENS

www.lauravandolron.com
